

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Er det gjort nok for å integrere enslige mindreårige flyktninger i Norge?

Is enough done to integrate juvenile refugees in Norway?

Mari Berset Lien

Totalt antall sider inkludert forsiden: 47

Molde, 24.05.2017

Høgskolen i Molde

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiattrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Hege Bakken

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 23.05.2017

Antall ord: 10179

Forord

Hvorfor er jeg i Norge hvis det ikke er noen som bryr seg om meg her?

Hva må jeg gjøre for å slippe å være alene?

Hvorfor er det ingen som forstår meg?

Hvorfor er det ingen som tar meg alvorlig?

Hvorfor er det ingen som ser at jeg er redd?

Hvorfor ringer folk politiet når jeg trenger medmenneskers hjelp?

Hvorfor må jeg være alene på hybelen min?

Hvem er jeg egentlig?

Hønefoss 1. juli 2009

Amal Aden

Sammendrag

Oppgaven tar sikte på viktige faktorer i integreringsprosessen av enslige mindreårige flyktninger fra alderen 15-18 år. Det er sammensatte årsaker til at enslige mindreårige flyktninger kommer alene. Noen blir kastet ut i fluktsituasjonen uten forberedelse, noen kommer alene fordi de har mistet foreldrene under flukten, økonomiske forhold gjør at hele familier ikke kan reise eller motivet kan være av sikkerhetsmessig art. Hvordan vi på best mulig måte skal integrere denne gruppen i det norske samfunn omhandler mange ulike faktorer, samtidig som hver enkel integreringsprosess er subjektiv. For at enslige mindreårige flyktninger skal kunne få de best mulige forutsetningene for å tilpasse seg det norske samfunn, hviler det er stort ansvar på hjelpeapparatet som skal arbeide med flyktningsgruppen.

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon og bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2	Relevans for vernepleieryrket	2
1.3	Oppgavens disposisjon.....	3
2.0	Forforståelse	4
2.1	Egen erfaring.....	4
2.2	Samfunnsdebatt/media	5
2.3	Faglig forforståelse	5
3.0	Problemstilling.....	6
3.1	Avgrensning og presisering av problemstilling.....	6
3.2	Begrepsforklaring i forhold til problemstillingen	6
	Omsorg	6
	Sosialt nettverk.....	6
	Inkludering.....	7
	Integrering.....	7
	Enslige mindreårige flyktninger.....	7
4.0	Metodedel	8
4.1	Litteraturstudie.....	8
4.2	Innhenting av data	8
4.3	Kildekritikk.....	9
4.4	Bruk av litteratur	10
5.0	Teori	11
5.1	Hvem er de enslige mindreårige flyktningene?.....	11
5.1.1	Antall ankomster	11
5.1.2	Kjennetegn.....	12
5.1.3	Ulike grunner til innvandring.....	13
5.1.4	Sårbare grupper.....	13
5.2	Tilbud for enslige mindreårige flyktninger	15
5.2.1	Enslige mindreårige boende på mottak.....	15
5.2.2	Enslige mindreårige med oppholdstillatelse.....	16

5.2.3	Skole	17
	Innføringstilbud	17
	Ordinær skole	17
5.3	Integrering og inkludering.....	18
5.3.1	Holdninger hos nordmenn.....	19
5.4	Sosialt nettverk.....	19
5.4.1	Betydningen av sosiale nettverk.....	19
5.4.2	Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell	20
5.5	Omsorg	23
5.5.1	Tilpasset omsorg.....	23
5.5.2	Offentlig omsorg.....	24
5.5.3	Signifikante andre	25
6.0	Drøfting	27
6.1	Omsorg	27
	Ulike syn på god omsorg.....	27
	Offentlig omsorg.....	28
	Viktigheten av signifikant andre	29
	Å se enkeltindividet	30
6.2	Segregert skole vs. ordinær offentlig skole?	31
6.3	Betydningen av tilhørighet til norske jevnaldrende	32
7.0	Konklusjon	34
8.0	Avslutning.....	35
9.0	Litteraturliste	36

1.0 Innledning

I inngangen til 2016 var 65,3 millioner mennesker på flukt. Ifølge flyktningregnskapet (2016) tilsvarer dette en økning på 5.8 millioner sammenlignet med 2015. Utviklingen har medført at Norge står overfor et større antall asylsøkere og flyktninger enn noen gang før. Gapet mellom behovet for nødhjelp og tilgjengelige ressurser har aldri vært større og dagens flyktningkrise betraktes som den verste gjennom tidene. En rapport fra Unicef slår fast at barn og unge på flukt har doblet seg det siste tiåret, og utgjør nærmere halvparten av dagens flyktninger (Unicef 2016).

1.1 Presentasjon og bakgrunn for valg av tema

Hvorfor jeg velger ta for meg enslige mindreårige, og ikke flyktninger generelt, begrunnes i fordypningspraksisen jeg hadde på en avdeling for enslige mindreårige i egen hjemkommune. Praksiserfaringen gjorde meg nysgjerrig på hvordan ungdommene integreres og inkluderes i lokalsamfunnet, samt hvilke faktorer som anses som viktige i integreringsprosessen.

Ifølge Eide (2012) er enslige mindreårige en spesielt utsatt og sårbar gruppe. De reiser fra hjemlandet uten sine foreldre og har ofte liten eller ingen tilknytning til samfunnet de ankommer. Mange har i ulik grad opplevd traumatiske opplevelser i forbindelse med krig, og kan på sin lange flukt også blitt påvirket både fysisk og psykisk.

Hjelpeapparatets utfordring er å se på enslige mindreårige flyktninger som vanlige barn og ungdommer med mange ressurser og samtidig være klar over at de er i en risikosituasjon, hvor de ikke kjenner språket og kulturen, skal forholde seg til nye omsorgssituasjoner og skape nye sosiale nettverk (Eide 2012:110).

Dagens flyktningkrise har gjort noe med meg. Jeg har vært vitne til brutale sannheter i media, befolkningsvekst i egen kommune, og vært medvirkende i etablering av nye omsorgssenter for enslige mindreårige flyktninger. I forbindelsen med fordypningspraksisen fikk jeg også innblikk i hvordan enslige mindreårige flyktninger håndterte tilværelsen, opplevde sin hverdag og hvilke utfordringer den enkelte stod

ovenfor.

1.2 Relevans for vernepleieryrket

Formålet med vernepleierutdanningen er å utdanne reflekterte yrkesutøvere som setter mennesket i sentrum (Utdannings- og forskningsdepartementet 2005). Det å skulle sette et menneske i sentrum, forutsetter å ha evner og egenskaper til å kunne ivareta mennesket på best mulig måte. Det å lytte, kommunisere, samhandle, vise empati og nestekjærlighet er viktige elementer for at den andre skal føle seg sett og verdsatt. Ved å lytte, skriver Skau (2011) at vi får en stor forståelse for personens situasjon og utfordringer. Alle har forskjellige historier og ulik bagasje med seg, og dermed ulike individuelle ønsker og behov. Enslige mindreårige betegnes som en utsatt og sårbar gruppe, og har dermed et stort behov for god tilrettelegging og oppfølging. Som vernepleier vil det å inneha kunnskap om enslige mindreårige flyktninger være relevant grunnet det betydelige antallet som kommer til Norge, med varierende behov for hjelp, støtte og beskyttelse. God innsikt og kunnskap om hvordan jeg på best mulig måte bør imøtekomme gruppen og deres behov, vil ha stor betydning for den hjelpen og bistanden jeg mestrer å yte som fremtidig vernepleier.

Vernepleieren tar utgangspunkt i den enkeltes ressurser i arbeidet med å tilrettelegge for utvikling, vedlikeholde ressurser, forebygge funksjonssvikt og fremme økt livskvalitet (FO 2013). I løpet av utdanningen har jeg tilegnet meg mye kunnskap om begrepene inkludering og integrering. Stort sett har fokuset rundt begrepene vært rettet mot funksjonshemmede, og hvordan vi som fremtidige vernepleiere kan bidra til at de inkluderes i samfunnet. Selv om fokuset har vært spisset inn på det området, kan likevel kunnskapen anvendes på andre arenaer og felt, som jeg i denne oppgaven har valgt å rette mot enslige mindreårige flyktninger, og deres behov for å bli integrert og inkludert i det norske samfunn. Som enslig mindreårig flyktning vil du også ha behov for mye hjelp og veiledning i hverdagen. Vernepleieren har gode evner til å se ressurser istedenfor begrensninger og vansker, og vi har gjennom utdanningen også fått god innføring innen veiledning og hvordan vi kan tilrettelegge for mestring, både på individ-, gruppe- og systemnivå.

1.3 Oppgavens disposisjon

I innledningskapitlet presenterer og begrunner jeg valg av tema, samt beskriver hvorfor temaet er relevant for vernepleieryrket. I kapittel 2 redegjøres egen forforståelse i lys av egen erfaring, samfunnsdebatt/media og faglig kunnskap. I kapittel 3 presenterer jeg problemstillingen, begrunner avgrensningen og definerer de ulike begrepene problemstillingen inneholder. I kapittel 4 beskrives valg av metode og hvilken litteratur jeg har anvendt i oppgaven. I Kapittel 5 trekkes ulike teorier frem, som hvem de enslige mindreårige flyktningene er, ulike årsaker for flukt, kjennetegn, sårbare grupper, tilbud til enslige mindreårige flyktninger, integrering og inkludering, sosialt nettverk, og ulike tilnærminger av omsorg. I kapittel 6 drøftes ulike syn på god omsorg, offentlig omsorg, viktigheten med en signifikant andre, å se enkeltindividet, segregert vs. ordinær skole og betydningen av tilhørighet til norske jevnaldrende. Til slutt kommer avslutning og konklusjon, etterfulgt av litteraturlisten.

2.0 Forforståelse

Vi forstår andre på bakgrunn av våre egne erfaringer, følelser og tanker, for eksempel på bakgrunn av den kulturen vi er en del av. Dette kaller vi forforståelse, det vil si den forståelse vi bringer med oss til møtet med andre mennesker (Røkenes og Hanssen 2012:14)

2.1 Egen erfaring

Min forståelse er at mange flyktninger som kommer til Norge blir integrert i samfunnet, men ikke godt nok inkludert. Her forsterker spesielt innføringskoler min forforståelse, samt egen erfaring som barneskoleelev, hvor jeg opplevde et skille mellom de minoritetsspråklige elever og oss norske. Jeg har tenkt mye over dette ettersom jeg ble eldre, noe som har forsterket forforståelsen om at flyktninger som blir integrert, ikke automatisk blir inkludert i samfunnet/skolen. Forforståelsen ble også forsterket etter en samtale jeg hadde med en Afghansk gutt i fordypningspraksisen. Han hadde gått på en videregående skole i Trøndelag før han kom hit til kommunen. I Trøndelag følte han seg inkludert, hadde mange norske venner og drev med organisert idrett med jevnaldrende. Han uttrykte tydelig misnøye over innføringstilbudet her i kommunen, og mente at skolen var den største årsaken til at han ikke lenger har norske venner og ellers er lite inkludert i lokalsamfunnet.

Min forutinntatte holdning før praksisperioden var at møte med ungdommene skulle bli utfordrende på mange måter. Spesielt det å møte ungdommer som var i en vanskelig og sårbar situasjon. Jeg var forberedt på at relasjonsbygging kom til å bli vanskeliggjort, da flere kanskje hadde opplevd relasjonsbrudd og hadde utfordringer med å stole på andre. Forforståelsen skulle vise seg å være motstridende. De fleste ungdommene var imøtekommende, hadde livsgnist og klare ambisjoner for fremtiden. Deres pågangsmot og viljestyrke overbeviste meg om at mange er ressurssterke ungdommer som har mye å bidra med i det norske samfunn.

2.2 Samfunnsdebatt/media

Artikler som omhandler innvandring og integrering viser seg å ha et lagt oftere problemfokus enn ressursfokus. Dette er et av funnene som Retrievers innholdsanalyse gjorde av landets åtte aviser (IMDi 2014). Media fremstiller ofte flyktninger på en negativ måte, og kan dermed anses som kilden til at nordmenn skaper sine egne forforståelser og fordommer. Dette mener jeg kan virke inn på flyktnings muligheter til å bli inkludert i samfunnet. For eksempel om noe kriminelt skjer, og dette belyses i media, fremkommer det raskt at gjerningsmannen har en annen etnisk bakgrunn. Hvorfor er slik informasjon relevant for befolkningen? I Retrievers medieanalyse kommer det frem at opplysninger om bakgrunn og opprinnelsesland blir nevnt dobbelt så ofte i artikler med et problemperspektiv enn i artikler med ressursperspektiv. Konkrete tall fra medieanalysen viser at alle oppslag som har innvandring eller integrering som hovedtema, vurderes 71% som problematiserte, 18% som ressursorienterte og 11% som nøytrale, med kriminalitet som det mest omtalte temaet (IMDi 2014). Negativ medieomtale mot en gruppe eller nasjonalitet kan bidra til å skape negative holdninger, som igjen kan medføre økt forskjellsbehandling og diskriminering. Slik jeg ser det, er dette et faresignal for et mangfoldig samfunn.

2.3 Faglig forforståelse

Det kan tenkes at litteratursøkingen har vært påvirket av min forforståelse. Brodtkorb og Rugkåsa (2009) slår fast at det er vanskelig å legge forforståelsen helt vekk. Jeg har likevel forsøkt å ta avstand fra egen forforståelse, både i forbindelse med litteratursøket og skrivning av oppgaven. Jeg har prøvd å gjøre det ved å søke på ulike teorier innen samme tema som har motstridende meninger og synspunkter. For eksempel bunner min forforståelse i at opphold på mottak er svært belastende for sårbare grupper. Jeg har derfor i litteratursøkingen vært opptatt av å finne fordeler, samt historier fra enslige mindreårige som ikke har hatt negativt innvirkning av å bo i mottak. Ifølge Brodtkorb og Rugkåsa (2009) har vi mennesker alltid en forforståelse med oss inn i situasjoner, men vi danner oss ny forforståelse ved å tolke, og denne forforståelsen tar vi med inn i nye situasjoner.

3.0 Problemstilling

Hvilken betydning har *omsorg* og *sosialt nettverk* i integrering av enslige mindreårige flyktninger?

3.1 Avgrensning og presisering av problemstilling

På grunn av oppgavens omfang ønsker jeg å kun fokusere på enslige mindreårige flyktninger, fra alderen 15-18 år. Det er mange faktorer som er sentrale i integreringsprosessen av enslige mindreårige, men jeg har i denne oppgaven valgt å begrense dette med fokus på to faktorer, omsorg og sosialt nettverk. Jeg anser disse to faktorene som relevante for oppgavens formål, samtidig som jeg finner de interessant. Jeg ønsker å ha et generelt fokus på enslige mindreårige flyktninger, og tar derfor ikke forbehold om bosted, kjønn, bakgrunn eller opprinnelsesland.

3.2 Begrepsforklaring i forhold til problemstillingen

Ut fra problemstillingen velger jeg å forklare begrepene omsorg, sosialt nettverk, inkludering, integrering og enslige mindreårige flyktninger. Øvrige begreper trekkes frem underveis i oppgaven.

Omsorg

Begrepet omsorg har ikke en felles definisjon, men ifølge Eide (2012) forbindes omsorg ofte med relasjoner og nære personer som tar seg av deg, bryr seg om deg og viser interesse. Hva som anses som god omsorg, varierer fra kultur til kultur (ibid).

Sosialt nettverk

I henhold til Arnstein Finset (1986) sin definisjon består et sosialt nettverk av *uformelle relasjoner mellom mennesker som samhandler mer eller mindre regelmessig med hverandre* (Fyrand 2016:28). Betydningen av varighet vektlegges ikke i definisjonen, men er likevel viktig, da både kortvarige og langvarige forhold kan innebære viktige ressurser (ibid).

Inkludering

I våre dager blir verbet inkludere anvendt i betydningen å omfatte eller å innbefatte (Horntvedt 2012:236). De som hevder å fremme en inkluderingstanke i innvandringsdiskursen, sier at inkludering handler om at mennesker som kommer ”utenfra” skal omfattes av eller inngå i det norske fellesskapet (ibid).

Integrering

Integrering er både en prosess og et mål, man skal integreres for å bli integrert, og ingen kan si når prosessen tar slutt og målet er oppnådd (Horntvedt 2012:238). Verbet integrere består av å fullstendigjøre eller å innpasse (ibid). Det stilles både krav til majoritetene og minoritetene når minoritetsgrupper skal integreres i det norske samfunn. Viktige målsetninger for å oppnå integrering er ivaretagelse av egen kultur, og samtidig søke samvær med mennesker i den nye kulturen (Skytte 2008).

Enslige mindreårige flyktninger

Du er en enslig mindreårig asylsøker hvis du er under 18 år, kommer til Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar og søker beskyttelse (UDI 2016 a). Det betyr at selv om du reiser med eldre søsken, onkler, tanter eller lignende regnes du som enslige mindreårige asylsøkere om de ikke har foreldreansvar for deg, sett ut fra UDIs definisjon.

4.0 Metodedel

Bjørndal (2002) henviser til sosiologen Vilhelm Aubert som definerer metode som en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer, samt å komme frem til ny kunnskap. Med andre ord kan metode forstås som et redskap vi kan bruke for å se virkeligheten bedre (ibid).

4.1 Litteraturstudie

Det er viktig å vite hvilken metode en vil beherske, og hva som er realistisk å velge ut fra tidsrammen som er gitt (Dalland 2012). Oppgaven er en litteraturstudie, som betyr at jeg ikke har gjennomført egne studier, observasjon og intervjuer, men viser til allerede eksisterende faglitteratur og forskning fra andre. Problemstillingen belyses dermed ut i fra både primær- og sekundærdata. Primærkilde er den opprinnelige kilden, som er med på å sikre mot overtagelse av andres feiltolkninger (Dalland 2012). Grunnet dårlig tid og kapasitet fikk jeg i noen tilfeller ikke tak i originalen av kilden, og måtte derfor benytte meg av sekundærkilder. Når forfatteren refererer til en annen forfatter i teksten, kalles det en sekundærkilde (Dalland 2012). Litteraturstudie er en kvalitativ metode, som innebærer at forsker går i dybden og fokuserer på mange opplysninger om få undersøkelsesenheter (Bjørndal 2002). Målet med oppgaven har vært å fremskaffe sammenhenger og helhet innen temaet jeg belyser.

4.2 Innhenting av data

I startfasen innhentet jeg datamateriale gjennom litteratursøk på internett. Søkemotorene jeg har brukt er Oria og Google. Her søkte jeg på begreper som ”enslige mindreårige flyktninger”, ”integrering”, ”integreringsprosess”, ”inkludering”, ”innføringsskoler”, ”sosialt nettverk”, ”omsorg”, ”tilpasset omsorg” og ”profesjonell omsorg”. Søkingen medførte treff på ulike bachelor- og masteroppgaver, hvor deres litteraturlister ga meg en god pekepinn på relevant litteratur jeg kunne anvende for å belyse problemstillingen.

På bakgrunn av treffene jeg har gjort i litteratursøkingen vil oppgaven være basert på ulike rapporter, tidsskrifter, resultater fra undersøkelser, artikler og faglitteratur. Jeg refererer mye til materialet skrevet av Ketil Eide, Marianne Skytte, Live Fyrand og rapporter

skrevet av Berit Berg m.fl. Jeg trekker også frem utsagn fra enslige mindreårige henten fra rapporten til Øien (2009), samt materiale fra Michelsen og Berg (2015) sine intervju av enslige mindreårige flyktninger boende på mottak. Ellers har jeg brukt flere pensumbøker og annen selvvalgt litteratur.

4.3 Kildekritikk

Kildekritikk er de metodene som brukes for å fastslå om en kilde er sann. Det betyr å vurdere og karakterisere de kildene som benyttes (Dalland 2012:67). Jeg ønsker at oppgaven skal være bygget på troverdig kunnskap, noe som har gjort meg veldig kritisk i datainnsamlingen. Jeg har validert kildene jeg har brukt i oppgaven. Validitet står for relevans og gyldighet (ibid). Når jeg har validert kildene har jeg satt meg inn i hvem som har samlet inn datamaterialet, om forfatteren har skrevet andre tilsvarende materialer, samt om tidspunktet for dataen er relevant med tanke på problemstillingen min. Forfatterne jeg henviser mye til (4.2) ser jeg på som pålitelige og troverdige kilder, da alle har utgitt tilsvarende bøker, rapporter og artikler i tidsskrifter innenfor feltet, samtidig som de har lang erfaring på området.

Jeg har funnet mye skriftlig informasjon om temaet, noe som har gjort utplukking av informasjon litt vanskelig. Ut i fra en faglig vurdering valgte jeg å bruke informasjon som hadde mest relevans for problemstillingen min. Det finnes mye nyttig og viktig informasjon om flyktninger generelt, men siden oppgaven tar for seg enslige mindreårige flyktninger, ble det å velge informasjon som omhandler denne gruppen flyktninger mest relevant for å kunne besvare problemstillingen. Generelle opplysninger om flyktninger trekkes frem enkelte plasser i oppgaven for å belyse dagens flyktningsituasjon. Ellers har jeg fokusert på barn og unge som flyktninggruppe gjennomgående i oppgaven. I forhold til gyldighet og holdbarhet har jeg sjekket bakgrunn og tidligere verk av ulike forfatterne som har kommet opp ved mine internettsøk.

I arbeidet med oppgaven har jeg vært spesielt kritisk og selektiv til internettkilder. Jeg har derfor kun de brukt trygge og anerkjente sidene, samtidig som jeg bevisst har valgt vekk rapporter og artikler med manglende forfatter og/eller publikasjonsdato. Nettsider jeg har innhentet informasjon fra er Utlendingsdirektoratet (UDI), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Statistisk sentralbyrå (SSB) og Barne-, ungdom- og

familiedirektoratet (Bufdir). På UDI sine nettsider har jeg brukt informasjon om drift av asylmottak, definisjoner og ulike rapporter. På IMDi sin nettside fant jeg resultater fra en medieanalyse gjennomført av Retrievers, samt resultater fra undersøkelser vedrørende nordmenns holdninger til flyktninger. En undersøkelse utført av SSB anvendes for å belyse hvordan holdningene til nordmenn har endret seg etter det store inntrykket av asylsøkere høsten 2015. Bufdir valgte jeg å bruke for å innhente informasjon om hvor mange enslige mindreårige som kom til Norge fra 2007 til 2016, samt oversikt over de vanligste opprinnelseslandene.

4.4 Bruk av litteratur

I denne oppgaven har jeg brukt statistikk, undersøkelser og rapporter for å belyse dagens flyktningssituasjon, hvor mange enslige mindreårige som har kommet til Norge siden 2007 og nordmenns holdninger til flyktninger generelt. I drøftingsdelen har jeg satt rapporter, statistikker og litteratur opp mot hverandre. Jeg har tatt utgangspunkt i Urie Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell som er en sosialpsykologisk teori som kan brukes for å beskrive hvordan mennesker sosialiseres inn i en kultur. Modellen er utviklet for å beskrive barns situasjon, et hjelpemiddel for å skaffe en mer helhetlig forståelse. Spesielt har fokuset ved å bruke modellen omhandlet hvordan hjelpeapparatet enklere kan forstå den helheten alle er en del av, samt hvilke ressurser og utfordringer som preger ulike situasjoner knyttet til integrering og inkludering av enslige mindreårige flyktninger i det norske samfunn.

5.0 Teori

5.1 Hvem er de enslige mindreårige flyktningene?

Selve definisjonen på enslige mindreårige flyktninger er beskrevet i punkt 3.2. Her ønsker jeg å gå nærmere innpå hvem de enslige mindreårige er, hvor mange som kom til Norge fra 2007 til 2016, noen kjennetegn og vanligste opprinnelsesland.

5.1.1 Antall ankomster

Hvor mange enslige mindreårige flyktninger som søker asyl varierer fra år til år. På Bufdir (2017) sine nettsider er det en grafisk fremstilling som viser antall enslige mindreårige flyktninger som kom til Norge fra 2007 til 2016. Tallene fra den grafiske fremstillingen er satt i tabellen nedenfor.

År	Antall ankomster
2007	403
2008	1374
2009	2500
2010	892
2011	858
2012	964
2013	1070
2014	1204
2015	5480
2016	320

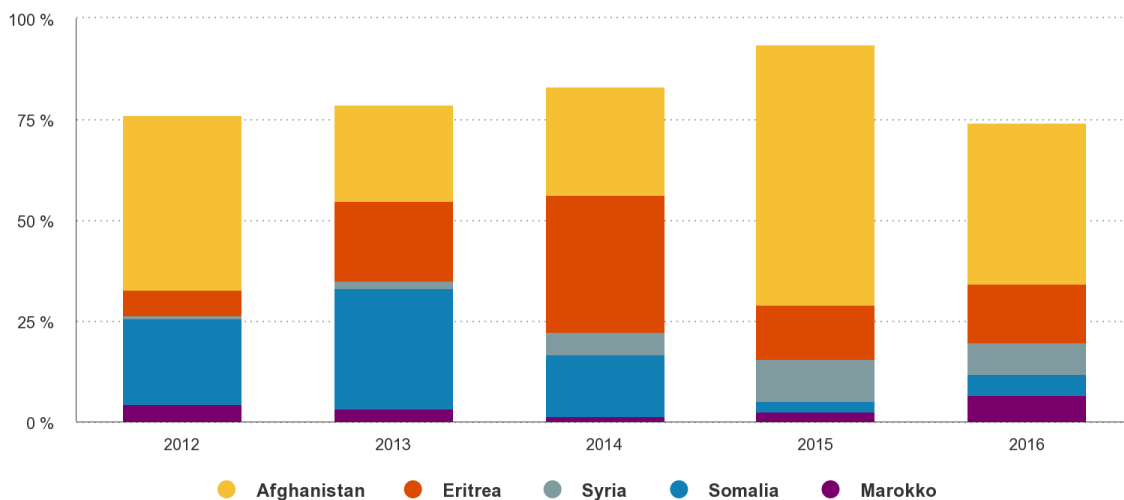
Tallene er stigende fra 2007 til 2009, før det blir en nedgang på hele 65 prosent i 2010. Ellers er tallene jevne fra 2010 igjen, med noe stigning i 2013 og 2014. I 2015 er det en kraftig økning i antall enslige mindreårige flyktninger, mens det blir en markant nedgang i 2016. Tallene viser stor variasjon, noe som gjør det vanskelig å forutsi hvor mange enslige mindreårige som vil søke asyl i årene som kommer. Lars Østby (2015) skriver i sin rapport publisert på SSB sine nettsider at den markante nedgangen i antall asylsøkere har sammenheng med asylinnstrammingen som ble vedtatt på Stortinget 19. november 2015.

5.1.2 Kjennetegn

Enslige mindreårige flyktninger har noen kjennetegn når det kommer til alder, kjønn og opprinnelsesland. Av alle enslige mindreårige som kommer til Norge, viser det seg at flertallet er gutter mellom 15 til 18 år (Bufdir 2017). I 2016 var 83 prosent av alle enslige mindreårige gutter, mens andelen var på hele 92 prosent i 2015 (ibid).

Hvilket land de kommer fra varierer, men ifølge Bufdir (2017) kommer det flest fra Afghanistan, samtidig som det er en relativt stor andel som kommer fra Eritrea, Syria, Somalia og Marokko. Statistikk viser at Somalia, Eritrea og Afghanistan har vært de vanligste opprinnelseslandene for enslige mindreårige som har kommet til Norge de seneste årene. Bufdir (2017) viser til et søylediagram fra Utlendingsdirektoratets nettsider. Diagrammet viser hvor mange enslige mindreårige som kom fra Afghanistan, Eritrea, Syria, Somalia og Marokko til Norge fra 2012 til 2016.

Enslige mindreårige asylsøkere (EMA) fra de vanligste opprinnelseslandene. 2012-2016

Kilde: UDIs statistikk om innvandring

5.1.3 Ulike grunner til innvandring

Hvorfor mennesker velger å søke asyl i andre land har mange ulike årsaker, men ifølge SSB (2016a) var flukt som innvandringsgrunn den største og mest økende årsaken i 2015. Syriske flyktninger utgjorde den største andelen av alle asylsøkere, noe som har sammenheng med at ulike opprørsgrupper fikk overtak i store deler av Syria, samtidig som den islamske staten (IS) kontrollerte store deler av landet. Ellers er arbeid, familiegjenforening og utdanning fremtredende årsaker til hvorfor mennesker søker asyl i Norge (ibid). Tabellen nedenfor viser hvor mange som søkte asyl i Norge grunnet arbeid, familie, flukt, utdanning og andre- ukjente årsaker i 2015 (SSB 2016a).

Innvandrere etter innvandringsgrunn				
	2015	Endring i prosent		Innvandring i alt siden 1990
		2014 - 2015	2005 - 2015	
I alt	49 043	-1,9	104,7	737 588
Arbeid	18 010	-15,9	180,0	248 216
Familie	16 580	2,0	58,5	266 749
Flukt	9 221	31,2	134,3	141 312
Utdanning	4 950	-1,45	63,2	76 794
Andre	246	-1,2	141,2	3 762
Ukjent	36	.	.	755

Hvorfor enslige mindreårige flyktninger flykter fra sine hjemland består av flere ulike faktorer, samtidig som det ofte er en kombinasjon av flere (Øien 2009). Mange kommer fra konflikt- og krigsområder og flykter for å overleve, noen er utsatt for sult og fattigdom, mens noen flykter i håp om et bedre liv. Tvunget til å bli barnesoldat, menneskehandel og forfølgelse grunnet etnisitet, religion eller seksuell legning er også innvandringsgrunner blant enslige mindreårige flyktninger (Eide 2012).

5.1.4 Sårbare grupper

Det er vitenskapelig dokumentert at barn og unge har stor risiko for å utvikle alvorlige psykiske plager dersom de opplever atskillelse fra sine omsorgspersoner, samt er utsatt for fattigdom, traumer, krig eller kriser (Eide 2012). En kombinasjon av disse faktorene utgjør

en enda større risiko for å utvikle psykiske problemer (ibid). Eide (2012) henviser til tidligere studier som viser at eldre enslige mindreårige er mer utsatt for posttraumatiske plager enn yngre, noe som har sammenheng med at de eldre har opplevd krig og traumatiske hendelser over lengre tid. Desto flere livsbelastninger, desto større sjanse for å utvikle psykiske problemer (ibid).

Mennesker er forskjellig, og selv om mange av de enslige mindreårige flyktninger er blitt utsatt for psykiske påkjenninger, trenger det ikke bety at alle får en negativ psykososial utvikling. Berg og Kittelsaa (2012) henviser til Lidén m.fl. (2011) som bruker begrepet resiliens eller mostand, og peker på at den største gåten innenfor forskning om resiliens er hvorfor noen barn mestrer krevende og utfordrende omgivelser, mens andre får store og varige problemer. *Asylsituasjonen slår altså ikke likt ut for alle barn selv om de blir utsatt for samme helserisiko* (Berg og Kittelsaa 2012:182). Egenskaper, sårbarhet, alder og familiesituasjonen i opprinnelseslandet kan spille en stor rolle for hvordan ungdommen takler ulike belastninger i livet (Eide 2012).

Faktorer som er med på å opprettholde enslige mindreåriges sårbarhet når de ankommer asyllandet, er usikkerheten rundt oppholdstillatelse og manglende muligheter til å kunne påvirke asylsaken (Michelsen og Berg 2015). Dette gjør at enslige mindreårige ofte opplever å ha manglende kontroll over sin egen livssituasjon (ibid). For at hverdagen skal oppleves forutsigbar, samtidig som ungdommene skal kunne gjenvinne kontroll i eget liv, blir innflytelse i eget liv en viktig faktor (ibid).

Selv om ungdomsalderen har fått liten oppmerksomhet i utviklingspsykologien, så skriver Tetzschner (2012) at ungdomstiden er en stormfull tid med sterke emosjoner. Hun viser også til studier som sier at ungdommer bekymrer seg mye og opplever flere hendelser som mer emosjonelt negative sammenlignet med yngre barn. Dette har ofte sammenheng med pubertet og fysiske forandringer i kroppen, men spesielt er usikkerhet en sentral faktor for økt emosjonalitet (ibid). Ifølge Michelsen og Berg (2015) skårer flyktningbarn- og ungdom høyt på bekymringer, stress og emosjonelle problemer. Entydige funn fra deres undersøkelse viser at en mest mulig normalisert hverdag er viktigst for å kunne motvirke disse faktorene. Skole og fritidsaktiviteter trekkes frem av ungdommene som særlig sentrale arenaer for å kunne oppnå normalisering (ibid).

5.2 Tilbud for enslige mindreårige flyktninger

5.2.1 Enslige mindreårige boende på mottak

Et asylmottak er en midlertidig bolig for asylsøkere (UDI 2016b). UDIs regelverk er gjeldene ved drift av asylmottakene i Norge. I RS 2011- 034 ”Målsetting med omsorgsarbeid for enslige mindreårige asylsøkere” står det blant annet at;

Mottaket skal bidra til at enslige mindreårige som gruppe får et likeverdig bo- og omsorgstilbud under mottaksoppholdet. Mottaket skal samarbeide med den enkelte om tilrettelegging av strukturert og målrettet omsorg som best mulig ivaretar individuelle behov (UDIs regelverk 2011).

Krav til omsorgsarbeid trekkes frem i regelverkets punkt 6.2. Her understrekes det at mottaket skal sikre at enslige mindreårige får nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø, og at hensynet til barnets beste skal være grunnleggende for mottaksarbeidet. Ifølge regelverket innebærer dette en individuell tilrettelegging, hvor det skal tas forbehold om alder, kjønn, livssyn, kulturell identitet, personlighet, fungeringsevne, ressurser og behov (UDIs regelverk 2011).

I regelverkets punkt 6.1.1 står det at enslige mindreårige skal ha en fast særkontakt i personalgruppen under hele oppholdet på mottak. Blant annet står det at særkontakten skal ivareta ungdommens daglige omsorg i samarbeid med øvrige ansatte, være oppmerksom på ungdommens behov for støtte og oppfølging, samt være tilgjengelig for kontakt. Særkontakten skal også koordinere tiltak, følge opp den enkeltes helse, utarbeide en individuell tiltaksplan, sikre at ungdommen blir gitt mulighet til å si sin mening i egen sak, samtidig som særkontakten skal være et bindeledd mellom ungdommen, representanten og andre personer og etater som har betydning i ungdommens liv (UDIs regelverk 2011).

Forskningsrapporten ”Opphold i asylmottak. Konsekvenser for levekår og integrering” skrevet av Weiss m.fl. (2017) på oppdrag av UDI, viser at lang ventetid i mottak oppleves svært belastende og usikkert for de fleste flyktninger. Blant annet har dette sammenheng med at de får liten informasjon om hvor lenge de må vente – først på oppholdstillatelse og senere på en eventuell bosetting. Flyktningene beskriver opphold i mottak som uforutsigbart, samtidig som det medfører lite kontroll og styring over egen hverdag (ibid).

Weiss mfl. (2017) slår fast i rapporten at meningsfulle, kompetansefremmende aktiviteter er viktig for å skape sosiale arenaer, samtidig som det får tiden til å gå og forebygge passivitet blant flyktninger og asylsøkere. Likevel viser det seg at dagens aktivitetstilbud varierer mye i de ulike mottakene i Norge, både i forhold til kvalitet og hyppighet av iverksetting av aktivitetstilbud (ibid).

5.2.2 Enslige mindreårige med oppholdstillatelse

Når enslige mindreårige bosettes i kommune er det kommunens ansvar å dekke omsorgsbehovet til ungdommen (IMDi 2016). Enslige mindreårige som får innvilget opphold i Norge blir bosatt i en kommune. Dette kan være hvilken som helst kommune, men ungdommene skal i bosettningsprosessen bli gitt muligheten å komme med ønsker etter egne behov (ibid). Tidlig kartlegging av ungdommenes behov er særdeles viktig for å kunne finne best mulig tilbud til den enkelte. På IMDi sine nettsider står det blant annet at:

I den grad det er mulig tar IMDi hensyn til informasjon om flyktingens slekt/familie som allerede er i Norge, karriereplaner og andre behov. Det er også et mål å bosette personer fra samme nasjonale/etniske gruppe i samme område. På den måten blir det enklere for kommunen å gi alle et likeverdig tjenestetilbud (IMDi 2016).

Den offentlige omsorgen avhenger av hvor ungdommene er bosatt, da boløsninger og kvalitet varierer fra kommune til kommune. I 2007 utførte Barne- og likestillingsdepartementet en kartlegging av flere kommuners botilbud og omsorgstiltak for enslige mindreårige flyktninger. Resultatene fra kartleggingen viste store forskjeller på hvilket tilbud den enkelte kommune hadde å tilby ungdommene (IMDi 2016). Hvilke boløsning og omsorg den enkelte ungdom får, vil dermed variere etter hvilken kommune han eller hun er plassert i. Om de har slektninger i samme kommune vil også ha en innvirkning på omsorgssituasjonen. Er ungdommen bosatt hos en slektning vil ikke den offentlige omsorgen være like sentral, sammenlignet med en ungdom som har en kommuneansatt som nærmeste omsorgsperson (ibid).

5.2.3 Skole

Innføringstilbud

I en rapport utgitt av Utdanningsdirektoratet (2016) skrevet av Rambøll (2016) står det at alle kommuner og fylkeskommuner i 2012 fikk adgang til å tilby minoritetsspråkelige elever opplæring adskilt fra etniske norske elever. Innføringstilbudet kunne organiseres enten ved egne skoler, i særskilte klasser ved den ordinære skolen, eller ved at elevene gikk i ordinære klasser, men fikk deler av opplæringen i egne grupper. Informantene i evalueringen opplevde innføringstilbudet som svært positivt, og mente blant annet at tilbudet ga god introduksjon til det norske skolesystemet (ibid).

Når det kommer til enslige mindreåriges erfaringer på skolebenken, varierer dette veldig, noen har gått mye på skole, andre lite, mens noen er analfabeter. Behovet for grad av tilpasset undervisning vil derfor variere fra ungdom til ungdom (Eide 2012). I Norge har flyktninger som er femten år rett og plikt til grunnskole og skal integreres med full timeplan i ungdomsskolen. De som er over 16 år får et begrenset skoletilbud. De skal gå på innføringsskole med et tilpasset opplæringstilbud, hvor de blir testet i ulike fag (Eide og Lidén 2012). Når grunnskolepapirene er godkjent kan ungdommene gå over på videregående skole sammen med etnisk norske elever (ibid). Ungdommer som venter lenge med å begynne på ordinær videregående skole sliter med motivasjonen, samtidig som de opplever manglende tilhørighet til majoritetselevne (Eide 2012).

Ordinær skole

Begrepet mangfold har fått stor plass og oppmerksomhet i samfunns- og skolepolitiske dokumenter i de senere årene (Hauge 2014). I Stortingsmelding nr. 20 (2012-2013) med tittelen - ”På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen” fokuseres det på mangfold som ressurs, som skal gi muligheter til å lære av forskjellighet, fremme gjendig respekt og toleranse mellom mennesker med forskjellig bakgrunn og leveste. Meldingen fremhever at skolen skal fremstå som et speilbilde av det norske samfunn, med en sammensatt gruppe barn og unge med ulike evner, kunnskaper, sosial- og kulturell bakgrunn. Meldingen slår også fast at hver enkelt elev skal møtes på en inkluderende måte, slik at de opplever anerkjennelse og trygghet på skolen (ibid).

For at enslige mindreårige skal bli aktive og selvstendige ungdommer i det norske samfunn, viser ordinære skoler å være den mest avgjørende arenaen for mange (Eide 2012). Dette fordi skolen legger til rette for tilføyning av språklig, faglig og sosial kompetanse (ibid). Det viser seg også at skole kan bidra til å fremme psykisk helse, samtidig som skolen er en god integrerings- og sosialiseringsarena. Å gå på skole med etnisk norske elever, gjør at ungdommene føler seg som alle andre, men dessverre hender det at mange enslige mindreårige flyktninger faller utenfor fellesskapet (ibid).

5.3 Integrering og inkludering

Flyktninger og innvandrere som kommer til Norge har svært forskjellig bakgrunner og bærer med seg forskjellige livserfaringer. De møter forskjellige lokalsamfunn og enkeltpersoner, som har hver sin tilnærming i møte med sine nye medborgere (Skytte 2008). På denne måten vil minoritetsborgerne få forskjellige erfaringer og opplevelser ved integrering og inkludering, og dermed utvikle ulike strategier i det nye samfunnet (ibid). Integrasjon handler ikke om at den nye kulturen blir idealisert på bekostning av den gamle, som ved assimilasjon, men at minoritetsbefolkningen lærer seg den nye kulturen og har et grunnleggende positivt forhold til den, samtidig som de bevarer sine kulturelle røtter (Varvin 2015).

Inkludering er et diffust begrep, og på Naku (2017) sine nettsider står det at enkelte mener at det ikke finnes noen skille mellom begrepene integrering og inkludering. De brukes dermed gjerne litt om hverandre i dagligtalen til folk flest, men her kan det være store forskjeller. Det kommer an på hva som legges av meningsinnhold i begrepene (ibid). Hauge (2014) henviser Arnesen (2012) som påpeker at inkludering må skapes gjennom en balanse mellom fellesskap og mangfold. Å være inkludert handler om å være del av et helhetlig miljø som gir rom for forskjellighet på en måte som viser betydningen av mangfold (ibid).

Kjeldstadli (2008) skriver at det ved integrering ikke skal være noen forskjeller mellom mennesker i flertallet og mindretallet når det gjelder fordeling av goder, samtidig som alle mennesker skal delta i så stor grad som de selv ønsker på ulike arenaer. Likevel viser det seg at mennesker med ikke-norsk etnisk bakgrunn har større vansker med å få jobb og har

mindre karrieremuligheter enn etnisk norske fra de samme utdanningsinstitusjonene (Horntvedt 2012).

5.3.1 Holdninger hos nordmenn

Fra 2005 til 2009 gjennomførte IMDi en spørreundersøkelse i befolkningen, integreringsbarometeret, som omhandler nordmenns holdninger til innvandrere og integrering (IMDi 2017). Resultatene viste kun små endringer når det kom til befolkningens holdninger til innvandrere og integrering i tidsrommet for alle undersøkelsene. Likevel er ikke funnene entydige. På noen områder viste befolkningen toleranse og positive holdninger til innvandrere, mens på andre områder viste de stor skeptisk. Resultatene viser også at befolkningen er mer skeptiske til muslimer enn til personer med annen religiøs tro (ibid).

En undersøkelse utført av SSB, viser at holdningene til den norske befolkning har endret seg (SSB 2016b). Dette gjelder holdninger til mottak av flyktninger, oppfatningen av innvandreres innsats på arbeidsmarkedet, innvandrere som kilde til samfunnsmessig usikkerhet og hvordan innvandreres kulturelle bidrag skal verdsettes. Endringene på alle punktene er i kritisk retning. Det er likevel en liten nedgang i andelen som sier at de har kontakt med innvandrere, men resultater fra undersøkelsen viser at over halvparten av den norske befolkningen mener at det ikke bør slippes inn flere innvandrere til Norge. En tredjedel mener også det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få oppholdstillatelse. Ifølge SSB (2016b) tilsvarer dette en økning på 4 prosentpoeng sammenlignet med 2015. Mange mener også at innvandrere er en kilde til utrygghet. Undersøkelsen ble gjennomført etter det store innrykket av asylsøkere høsten 2015.

5.4 Sosialt nettverk

5.4.1 Betydningen av sosiale nettverk

For barn og ungdom kan sosial støtte fra venner og deltagelse i ulike sosiale aktiviteter beskytte mot utvikling av både fysiske og psykiske sykdommer (Fyrand 2016). Når mennesker etablerer sosiale relasjoner til andre, vil det være en viss varighet, stabilitet og regelmessighet i samhandlingen. Likevel er det mange som opplever utfordringer med å

knytte og opprettholde forbindelser til andre (ibid). Ifølge Eide (2012) beskrives sosialt nettverk som det aller viktigste for ungdommene.

Flyktninger lider under tapet av den viktigste beskyttende faktoren i forbindelse med tap, nemlig et emosjonelt og sosialt støttende nettverk (Skytte 2008). Studier viser at flyktninger kan komme i en posisjon av utenforskap – en marginal posisjon som skaper ensomhet. Ensomhet kan ses i sammenheng med isolasjon, og være en reaksjon på majoritetssamfunnets negative respons på minoritetsgruppen som borgere (ibid). Innvandrere og deres barn oppgir oftere enn etniske nordmenn at de er ensomme (Fyrand 2016). Å være utenfor ulike sosiale arenaer vil få konsekvenser for tilgang til og muligheter for å treffe personer som har noenlunde samme interesser, og samtidig hindre utviklingen av våre sosiale nettverk (ibid).

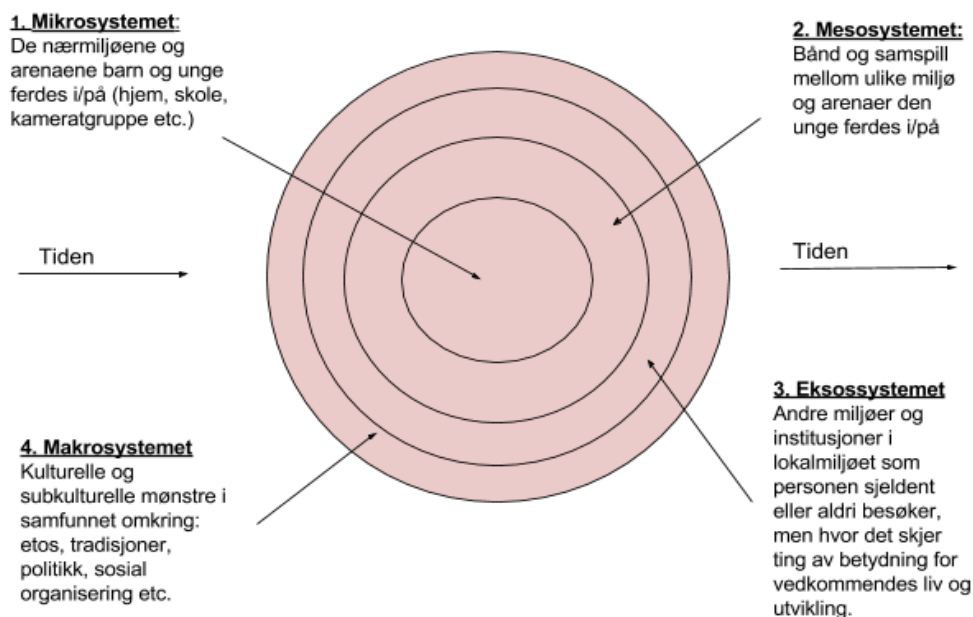
I intervjuene Øien (2009) gjennomførte av enslige mindreårige flyktninger, kom det frem at flesteparten av ungdommene opplevde den første tiden i Norge som forvirrende og frustrerende. De ønsket å slå seg raskt til ro, begynne på skole og bli kjent med nordmenn. Ofte har ungdommene et stort ønske om å komme i gang med livet i det nye samfunnet så fort som mulig, både i forhold til skole, fritidsaktiviteter, sosialt liv og arbeid (ibid).

5.4.2 Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell

Vår psykososiale utvikling påvirkes av miljøet vi lever i. For å skape et helhetlig perspektiv på enslige mindreåriges nettverk og dets påvirkning, har jeg valgt å ta i bruk en sosialøkologisk utviklingsmodell utviklet av den russisk-amerikanske psykologen Urie Bronfenbrenners (1979). Modellen legger vekt på hvordan mennesket og miljø påvirker hverandre, samt hvordan individer og ulike sosiale systemer ikke eksisterer isolert i forhold til andre grupper og systemer (Fyrand 2016). Modellen er en slags inndeling av vår sosiale verden slik at vi skal forstå den lettere (ibid).

Hvordan enslige mindreårige blir påvirket, både indirekte og direkte kan ha stor betydning for deres utvikling. Ifølge Skytte (2008) viser forskning at ytre påvirkning har mye å si for hvordan barn og unge utvikler seg, som for eksempel forholdet barnet har til skolen, sine venner, men også familiens situasjon og økonomi. Modellen kan være et hjelpemiddel for å få økt forståelse av en problematisk situasjon, hvordan den har utviklet seg, samt

klargjøre hvilket nivå i systemet arbeidet bør starte (Fyrand 2016). Barn og unge påvirkes av ulike erfaringer og hendelser både på mikro-, meso-, ekso-, og makronivå (ibid). Barn og unge må ses i sammenheng med sine omgivelser, derfor finner jeg modellen som nyttig hjelpemiddel for å belyse nettopp dette.

Figur 1. Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Fyrand 2016:40).

Mikronivå

I mikrosystemet finner vi mennesker som vi har direkte kontakt med og som vi samhandler med i forskjellige sammenhenger. For eksempel familie, skole, nærmiljø, venner eller arbeid (Fyrand 2016). Forholdet vi har til personene vi omgås med på arenaene nevnt ovenfor, er det som danner vårt eget mikrosystem (ibid). Ifølge Skytte (2008) etableres det viktigste nettverket for barn og unge på dette nivået (Skytte 2008).

Mesonivå

Mesosystemet består enten av minst to ulike primærgrupper eller flere mikrosystemer og forholdet dem imellom. Forbindelseslinjen mellom disse systemene er viktige (Fyrand

2016:41). Eksempler på dette kan være forholdet mellom skolen og hjemmet. Nivået viser viktigheten med forbindelser mellom flere miljøer, og siden enslige mindreårige forhåpentligvis skal delta på ulike aktiviteter, både i og utenfor mottaket, vil det være viktig å etablere gode relasjoner på flere nivåer (Skytte 2008). For eksempel på skolen eller gjennom samhandling med andre utenfor mottaket eller minoritetsgruppen kan ungdommene lære om kulturelle- og sosiale koder som gjelder i majoritetssamfunnet, og videreføre disse til andre ungdommer de bor sammen med på mottak eller i ulike bofellesskap. Elever fra minoritetspråkelige hjem kan oppleve overgangen til skolen som vanskelig grunnet disse implisitte normene (Hauge 2014).

Eksosnivå

Eksosystemet påvirker situasjonen vår på en indirekte måte (Fyrand 2016:41). Dette nivået dreier seg altså om miljøet hvor ungdommene ikke deltar aktivt i, men som likevel har en påvirkningskraft, for eksempel gjennom venner (ibid). I fordypningspraksisen var jeg vitne til eksempel på indirekte påvirkning. En ungdom i venneflokket fikk avslag på sin asylsøknad og måtte forlate landet. Dette hadde en indirekte konsekvens for de andre i gruppen, da de mistet en god kamerat. Mange av ungdommene var også bekymret over familiemedlemmer som fortsatt oppholdet seg i hjemlandet. Dette førte til at flere hadde konsentrasjonsvansker på skolen, en indirekte konsekvens av forholdene som skjedde i hjemlandet.

Makronivå

Fyrand (2016) henviser til Bø (2000) som skriver at makronivået omhandler overordnede verdier, ideologier og tradisjoner i samfunnet og de underkulturene som en familie er en del av. For eksempel kan oppdragelsesformen foreldre velger ovenfor sine barn være påvirket av dette nivået. Hvordan barn og unge velger å forholde seg til det motsatte kjønn, kan være begrunnet i foreldrenes religiøse tro. Om enslige mindreårige opplever at deres verdier og holdninger ikke stemmer overens med hva som gjelder og er akseptabelt i det nye samfunnet, kan det gi barn og unge følelsen av annerledeshet og manglende innpass i fellesskapet (Eide 2012). Skytte (2008) skriver at migrasjon automatisk stiller mennesker ovenfor utfordringer når det kommer til å måtte definere seg selv i en ny samfunnsmessig kontekst.

5.5 Omsorg

5.5.1 Tilpasset omsorg

Skytte (2008) henviser til Pär Nygren (1997) som deler barns omsorgsbehov inn i tre kategorier: Behovsomsorg, utviklingsomsorg og oppdragelsesomsorg. Dette er ikke adskilte omsorgsbehov, men er nært forbundet med hverandre (ibid). *Behovsomsorgen* består av å tilfredsstille barnas grunnleggende behov som mat, søvn, hygiene, påkledning, tilfredsstillelse av nysgjerrighet og kunnskapstørst. *Utviklingsomsorgen* handler om å bidra til at barnet utvikler seg på fem hovedområder: sosial utvikling, psykososial utvikling, kognitiv utvikling og fysisk/motorisk utvikling. Disse hovedområdene fremgår som viktige forutsetninger for at barn og unge skal kunne leve et meningsfullt liv (ibid). Målet med *oppdragelsesomsorgen* er å bidra til at barn mestrer å tilfredsstille sine egne vesentlige og sosialt akseptable behov på sosialt akseptable måter (ibid). Denne type omsorg skal bidra til at barnet klarer å ta vare på seg selv på en sosialt akseptabel måte, slik de blir rustet til å kunne realisere et meningsfullt liv i et bestemt samfunn og i en bestemt kultur (ibid).

Skytte (2008) slår fast at god omsorg bidrar til å skape tillit til andre og gjør at vi blir tryggere på oss selv og menneskene i rundt oss, men likevel foreligger det flere ulike teorier om hva som anses som god omsorg. Ifølge Eide (2012) består norsk oppdragelsesform mye av medvirkning. Barnet er i sentrum, og som foreldre skal vi alltid handle ut fra barnets beste. I mange kulturer betraktes ikke barnet som et selvstendig individ med egne meninger og tanker, men som del av et større fellesskap med en rekke forpliktelser (ibid). Forskjellige normer og store kulturforskjellene når det kommer til omsorgsbehovet, kan støte på utfordringer når hjelpeapparatet skal bistå barn og enslige mindreårige flyktninger, samtidig som barna og ungdommene kan være skeptiske eller uenige i omsorgen som gis av deres nye omsorgspersonene (Eide 2012). Barn og unge fra andre kulturer kan oppleve utfordringer dersom omsorg- og sosialiseringstiljøene de er en del av har motstridene oppfatninger og verdier når det gjelder behov, utvikling og oppdragelse (ibid).

Ifølge Fyrand (2016) er det likevel ikke store forskjeller på kulturene når det gjelder behovet for kontinuitet og forutsigbarheten i omsorgen, og at disse to faktorene spiller en stor rolle for barn og unges trykghetsfølelse. Uavhengig av kultur, viser det seg også at alle

barn og unge har behov for en omsorgsperson som bryr seg og som viser god omsorg. At barn og unge har en slik omsorgsperson har stor betydning for deres emosjonelle- og sosiale utvikling (ibid). Hvilket omsorgsbehov den enkelte har varierer etter alder og mestringsnivå, men fysisk nærhet og tilstedeværelse viser seg også å være særlig viktig for barns følelsesmessige og psykososiale utvikling (Skytte 2008).

Enslige mindreårige flyktninger er en heterogen gruppe med ulike oppvekster, bakgrunner og livserfaringer (Førde 2014). De kommer fra ulike land, med andre kulturer og tradisjoner enn hva vi etniske nordmenn vant til. De bringer med seg ulik skolegang, kompetanse og kunnskap, og har dermed varierende behov når det kommer til psykososial oppfølging og tilrettelegging (ibid). Som alle andre barn og ungdommer er enslige mindreårige forskjellig, men en ting har de til felles. De har kommet til Norge helt alene uten foreldre eller andre omsorgspersoner, og har behov for beskyttelse og god omsorg (Eide 2012).

5.5.2 Offentlig omsorg

Etter fylte atten år vil den offentlige omsorgen opphøres. Ungdommene anses da som voksen og må stå på sine egne ben. Dette er realitet som kan skape følelse av utrygghet og skeptisk, som videre kan ha negativ innvirkning på relasjonen mellom ungdommene og de offentlige omsorgsgiverne (Eide 2012).

Den relasjonelle tilknytningen kan for enkelte ungdommer oppleves annerledes med en offentlig ansatt, enn med nære omsorgspersoner som viser frivillig omsorg (Skytte 2008). Barn og unge som er uten sine omsorgspersoner er meget sårbare, og sjansen for at de utvikler psykiske problemer er relativ stor (ibid). Det er derfor av stor betydning at enslige mindreårige flyktninger blir møtt med engasjerte, tilgjengelige og tydelige voksne som gir de en trygg omsorgssituasjon når de ankommer landet (Eide 2012).

Ifølge Eide og Lidén (2012) er ofte relasjonen mellom unge flyktninger og offentlige omsorgspersoner fylt av spenninger. På den ene siden skal offentlige omsorgspersoner prioritere den enkeltes behov for å bli sett og hørt, gi de praktisk oppfølging, lære de grunnleggende leveregler og mottaksregler, men samtidig skal de også sørge for at alle har en fast struktur gjennom felles regler og likebehandling (ibid). I motsetning til

foreldreomsorgen er også den offentlige omsorgen regulert i lover og regler, en formalitet som kan prege relasjonen (Førde 2014).

Michelsen og Berg (2015) slår fast i sin rapport at enslige mindreårige har behov for både emosjonell og praktisk omsorg. Likevel ser de både gode eksempler og utfordringer når det kommer til ivaretagelsen av mindreåriges omsorgsbehov. Dette har sammenheng med at ungdommene besitter ulike erfaringer både før og under flukten, ulike individuelle mestringsstrategier, samtidig som ungdommene håndterer asylprosessen og selve utfallet av søknaden forskjellig. Dette krever at offentlige omsorgspersoner har en fleksibel og individuelt tilpasset tilnærming i oppfølgingen av ungdommene (ibid). Michelsen og Berg (2015) trekker frem emosjonell støtte som den viktigste faktoren for å kunne ivareta ungdommenes behov, samtidig som oppfølging av hverdagsrutiner og oppdragelse bør praktiseres på en kultursensitiv måte, preget av varme og terapeutisk omsorg (ibid).

Informasjonen som kom frem under intervjuene Michelsen og Berg (2015) gjennomførte av enslige mindreårige flyktninger boende på mottak, viste at ungdommene stort sett var positive i sin omtale av personalet, samtidig som mange påpekte at de savnet at de voksne hadde tid til å snakke med dem, spesielt når de hadde det vanskelig. Ungdommene etterlyste spesielt mer omsorg og et mer hjemlig botilbud. Mange slet med vonde tanker både på dagtid og kveldstid, samtidig som de var bekymret over situasjonen i hjemlandet. Behovet for å snakke med de voksne var stort hos enkelte, men de opplevde ofte at de voksne ikke hadde tid til å snakke (ibid). Tilrettelegging for normalisering av hverdagen var også viktig for at ungdommene skulle trives i hverdagen, og at normalisering ga de økt følelse av egenverd og mestring (ibid). Medlemskap i lokalsamfunnets fritidsaktiviteter, skole og vennskap med norske ungdommer ble trukket frem av de enslige mindreårige som særlig viktig for at de skulle trives i det nye lokalsamfunnet (ibid). Mange uttrykte likevel at de hadde utfordringer med å knytte bånd til etnisk norske ungdommer, og trodde det hadde sammenheng med at de norske ikke var interessert i å bli kjent med sine nye medborgere (ibid).

5.5.3 Signifikante andre

Skytte (2008) slår fast at alle mennesker har et grunnleggende behov for å ha et nært og sterkt tilknyttet forhold til noen. Et forhold betegnes som intimt hvis vi kan formidle våre

mest alvorlige problemer uten frykt for å bli avvist, samtidig som vi regner med å få omsorg, sympati og støtte av den andre (ibid). Mennesker vi har et slikt forhold til, kalles signifikant andre. Skytte (2008) skriver at slike forhold til andre mennesker er med på å gi oss en følelse av identitet og egenverd. Videre påpeker hun at plutselig tap av slike personer kan være så traumatisk *at vi i en periode mister følelsen av egen verdi og mening* (Skytte 2008:152). Ekstra belastende blir det om barnet eller ungdommen kun har én signifikant andre i livet, som han eller hun nå skilles fra (ibid). Barn som mister tilknytningspersoner flere ganger, vil ifølge Tetzchner (2012) etterhvert investere mindre i nye mulige tilknytningspersoner. For flyktningbarn- og ungdom er dette ofte en realitet (Skytte 2008).

6.0 Drøfting

I denne oppgavedelen drøfter jeg mine teoretiske funn opp mot problemstillingen ”Hvilken betydning har *omsorg* og *sosialt nettverk* i integrering av enslige mindreårige flyktninger?”. Først drøfter jeg ulike syn på god omsorg, hvor fokuset legges på betydningen av offentlige omsorg. Deretter drøftes fordeler og ulemper ved segregert og ordinær skole, før jeg avslutningsvis tar for meg betydningen av tilhørighet til norske jevnaldrende. Jeg vil gjennomgående i drøftingen trekke inn Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell for å belyse situasjonen til enslige mindreårige flyktninger.

6.1 Omsorg

Ulike syn på god omsorg

Hva er egentlig god nok omsorg for den enkelte? Selv om god omsorg virker positivt på barnets forutsetninger i livet, er det vanskelig å definere hva som egentlig ligger bak begrepet ”bra nok” omsorg. Om offentlige omsorgspersoner er vant til en viss oppdragelsesform ovenfor egne eller andre norske barn, er det ikke dermed sagt at akkurat den oppdragelsesformen dekker omsorgsbehovet til et barn fra Syria. Mange faktorer i omsorgsformen kan nok tilfredsstillende barnets behov på enkelte områder, men samtidig kan den være helt motstridende når det kommer til hva barnet egentlig forventer av omsorgen som ytes.

Enslige mindreårige kommer fra forskjellige land og kulturer (5.1.2), noe som naturligvis medfører ulike syn på god omsorg. Om den offentlige omsorgen skulle vike mye fra enslige mindreåriges verdier og holdninger, kan dette gjøre at de føler seg utilpass i det norske samfunn. Siden det er ungdommene som skal motta omsorgen, kan godt innblikk i deres bakgrunn og oppdragsform være viktig å ha kjennskap til for å tilrettelegge omsorgssituasjonen på best mulig måte. Hvis vi skal ta utgangspunkt i integreringsbegrepet definert i pkt 3.2 vil det være viktig å bevisstgjøre de enslige mindreårige flyktninger på de norske verdier og holdninger, med den hensikt å øke deres forståelse innen norsk omsorg og oppdragsform. En balansegang mellom å vise forståelse for enslige mindreåriges syn og verdier, samtidig som de blir bevisst på den

norske oppdragelsesformen, kan bidra til å skape felles aksept, som er med på å ivareta enslige mindreåriges integritet.

Den offentlige omsorgen kan være helt avgjørende for enslige mindreåriges utvikling, hvordan de takler tilværelsen og hvordan det går med de senere i livet. Dette tenker jeg gjelder flertallet av enslige mindreårige flyktninger som kommer til Norge, men samtidig er mange svært selvstendige når de kommer. Siden vi mennesker ifølge Berg og Kittelsaa (2012) takler traumatiske hendelser og tilværelsen forskjellig, trenger ikke den nære tilknytningen til offentlige omsorgspersoner å være like betydningsfull for alle enslige mindreårige flyktninger.

Offentlig omsorg

Enslige mindreårige flyktninger har ikke foreldre som kan utøve den daglige omsorgen for de her i Norge, noe som gjør de avhengig av offentlige omsorgspersoner. På mikronivået i Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell finner vi mennesker som vi har direkte kontakt med og som vi samhandler med i ulike sammenhenger (5.5.2). Det betyr at offentlige omsorgspersoner har en viktig og sentral rolle i livet til enslige mindreårige flyktninger, da det er de som utøver den daglige omsorgen. Likevel er det mange ungdommer som ikke knytter seg til offentlige omsorgspersoner. Dette kan ha mange ulike faktorer, men som det i teorikapitlet fremheves har det ofte sammenheng med at relasjonen mellom den enkelte ungdom og den offentlige omsorgspersonen ikke er bygget familiære bånd. Den offentlige omsorgen reguleres i lover og regler, noe som kan føre til at barn og unge opplever at de offentlige omsorgspersonene ikke oppriktig bryr seg, og at de kun utfører omsorg fordi den ansatte er pliktet etter belønning.

Hvis vi tar utgangspunkt i de tre ulike behovskategoriene til Pär Nygren (1997) som Skytte (2008) henviser til, finner jeg utviklingsomsorgen og oppdragelsesomsorgen som særlig viktige faktorer i omsorgsarbeidet med enslige mindreårige flyktninger. I forhold til utviklingsomsorgen tenker jeg spesielt at den sosiale- og psykososiale utviklingen til ungdommene bør stå sentralt i omsorgsarbeidet. Dette gjenspeiles også i UDIs regelverk (2011), hvor nødvendig oppfølging, godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø trekkes frem som viktige faktorer den offentlige omsorgen skal inneholde. For at barn og unge skal bli rustet til å ta vare på seg selv og samtidig kunne realisere et meningsfullt liv i samfunnet

og den norske kulturen, som fremheves som viktige faktorer i teorikapitlet, står også oppdragelsesomsorgen sentralt. Enslige mindreårige flyktninger kommer helt alene til fremmede land, og stort sett er de helt uviten om landets kultur, regler, normer og verdier. Det kan derfor være utfordrende for flyktningbarn- og unge å integrere seg i det norske samfunn, samt skape tilknytninger til etniske norske borgere. På bakgrunn av det vil det være av stor betydning at offentlige omsorgspersoner støtter og veileder barn og unge flyktninger til å finne en balanse mellom egen kultur og den nye kulturen de nå er en del av. Det handler om å integrere ungdommene, hvor de ivaretar egen kultur, og samtidig søker samvær med mennesker i den nye kulturen. Dette er i tråd med integrasjonsbegrepet, som sier at viktige målsetninger for å oppnå god integrering er at minoritetsgrupper i det nye samfunnet ivaretar egen kultur, samtidig som de søker samvær og innpasser seg med menneskene i den nye kulturen (pkt 3.2).

For enslige mindreårige er den offentlige omsorgen stort sett kun gjeldende for en kort periode. Enten må ungdommene reise tilbake til hjemlandet eller blir bosatt i en annen kommune i Norge. Både omsorgsperson og ungdommen vet derfor at relasjonen etterhvert vil opphøres. Om noen ungdommer knytter sterke bånd til sine offentlige omsorgspersoner kan dette medføre sorgreaksjon relatert til atskillelse. Som offentlige omsorgspersonen vil det være viktig å være klar og tydelig i rollen som profesjonell, samtidig som han eller hun skal bidra til ungdommen blir selvstendig for livet videre.

Viktigheten av signifikant andre

Tetzener (2011) skriver at ungdomstiden betraktes som en emosjonell tid. Enslige mindreårige flyktninger er ikke ”vanlige” ungdommer, med ”vanlig” hverdagsstress. Hendelser i forbindelse med krig og konflikt i hjemlandet kan være medvirkende faktorer til at de er særlig utsatt for sterke emosjoner sammenlignet med flertallet av etnisk norske barn og ungdom. Usikkerhet over egen fremtid kan også være en fremtredende årsak for sterke emosjoner blant enslige mindreårige flyktninger. Traumatiske hendelser og manglende nærhet til foreldre kan tenkes at akkurat denne flyktninggruppen har et særlig behov for en person som viser oppriktig omsorg og nærhet - en signifikant andre.

I teorikapitlet kommer det frem at det å ha minst en omsorgsperson som bryr seg og viser god omsorg har stor betydning for barn og unges emosjonelle og sosiale utvikling. Enslige mindreårige mister den daglige omsorgen fra foreldre og andre omsorgspersoner i hjemlandet, noe som kan medføre at de opplever tilværelsen som lite meningsfull. Dette understreker viktigheten med at enslige mindreårige bør ha en omsorgsperson som bryr seg, ivaretar og viser god omsorg når de oppholder seg i Norge. For mange enslige mindreårige kan det tenkes at offentlige omsorgspersoner er deres signifikant andre, men det kan også være venner på mottaket eller i lokalsamfunnet.

Å se enkeltindividet

I Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell vil alle miljøene som ungdommen befinner seg i påvirke hverandre. Hvordan ungdommen opplever tilværelsen i et miljø, kan dermed ha innvirkning på de andre miljøene og arenaene i livet til ungdommen. For eksempel om ungdommene opplever utfordringer på skolen, kan dette påvirke tilværelsen deres hjemme. Som offentlig omsorgsarbeider vil det derfor være viktig å se på alle miljøene ungdommen befinner seg i og hvordan disse påvirker hverandre. Som den sosialøkologiske utviklingsmodellen til Bronfenbrenners fremviser, handler det om å se barnet eller ungdommen som en helhet. Et helhetlig perspektiv vil gjøre det enklere å synliggjøre utfordringer ungdommene står ovenfor, som igjen kan føre til bedre individuell tilrettelegging og oppfølging. For å kunne gi et helhetlig bilde av hva den enkelte ungdom trenger av omsorg, er det helt nødvendig å forholde seg til de individuelle livshistoriene.

For å kunne skape en forståelse av hvordan ungdommene opplever sin hverdag, må offentlige omsorgspersoner mestre å sette seg inn i ungdommens situasjon og opplevelse av tilværelsen. Dette for at ungdommene skal føle seg sett, hørt, respektert og anerkjent. Like viktig vil det å la ungdommene få være med å påvirke egen situasjon, da det er de som vet best om egen tilværelse, følelser og tanker. Innflytelse over eget liv trekkes frem av Michelsen og Berg (2015) som særlig viktig i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger.

Kan tidspress og stram kommuneøkonomi medføre at det å se enkeltindividet blir mindre vektlagt? Slike faktorer mener jeg kan være medvirkende til at helhetsperspektivet forsvinner, som resulterer i at oppfølgingen heller blir basert på felles rammer og rutiner.

Manglende ressurser kan medføre at de offentlige omsorgsarbeiderne ikke får gitt den individuelle oppfølgingen og omsorgen de kanskje ønsker, men siden tid og penger ikke strekker til blir det istedenfor praktisert samme oppfølging av alle ungdommene, og hensynet til behovsforskjellene blir ikke vektlagt. I forbindelse med fordypningspraksisen fikk jeg innblikk i at tidspress og manglende ressurser ofte medførte de offentlige omsorgsarbeidere enkelte ganger måtte velge bort eller utsette aktiviteter og samtaler med sine ungdommer. Siden Skytte (2008) fremhever at fysisk nærhet, forutsigbarhet, kontinuitet og tilstedeværelse er svært viktig for barns følelsesmessige og psykososiale utvikling, tenker jeg at ivaretagelse av disse behovene står i fare om manglende ressurser og tidspress er gjeldene i flere mottak i Norge.

6.2 Segregert skole vs. ordinær offentlig skole?

Segregerte tilbud kan stå i konflikt med enslige mindreåriges mulighet til å inkluderes med norske jevnaldrende. Tilbudet er effektivt med tanke på språkopplæring, som er en av de viktigste faktorene i integreringsprosessen, men et skille mellom minoritet- og majoritetselvene opprettholdes ved denne praksisen. Segregerte skoler bidrar ikke til at minoritets elever blir kjent med norske jevnaldrendes sosiale koder, kulturelle normer og regler på samme måte som ved ordinære skoler, noe som kan være svært uheldig for integrering med norske jevnaldrende.

Å kunne kommunisere med etniske norske elever og den øvrige majoritetsbefolkningen er viktig for å kunne skape sosiale nettverk, lære seg norsk kultur, samt være inkludert i fellesskapet. God innføring i norsk vil gjøre de mer rustet til å begynne på videregående skole sammen med etnisk norske elever, og nettopp derfor er segregerte tilbud viktig i integreringsprosessen av enslige mindreårige flyktninger. Likevel kan lang ventetid med å få godkjent grunnskoleopplæringen føre til utfordringer når enslige mindreårige skal bli kjent med jevnaldrende når det først begynner på videregående. Kanskje har de norske ungdommene bygd opp et nettverk som gjør at behovet for å utvide eller bli kjent med nye mennesker ikke er like stort? Slikt kan skape utfordringer for enslige mindreårige når de skal skape sosiale nettverk, integreres og inkluderes inn i skolesamfunnet. Fremmedfrykt og fordommer grunnet manglende kunnskap om andre kulturer kan også være årsak til at

norske elever ikke ønsker å bli kjent med, eller inkludere minoritets elever inn i sine nettverk.

Funnene i teorikapitlet viser at barn og unge flyktninger som er del av norske klassemiljøer har større mulighet til å utvikle seg, både faglig, kulturelt og sosialt. Likevel finner jeg segregerte skoler som viktig både for trygghet, identitet og utvikling hos minoritets elever. For eksempel er det lettere å finne jevnaldrende som er i samme situasjon på en segregert skole kontra en ordinær skole. På segregerte skoler snakker mange samme språk, deler samme erfaringer, verdier og holdninger, noe som kan skape en viss trygghet for ungdommene. På ordinære skoler er ikke dette like enkelt siden flertallet er etnisk norske elever med annen bakgrunn, verdier og holdninger. Dette kan være faktorer som gjør at minoritets elever ”faller” utenfor fellesskapet, som Eide (2012) påpeker at mange minoritets elever opplever ved å gå på ordinær skole. For at minoritets elever skal kunne integreres, kreves det en gjensidig innsats fra minoritets- og majoritets elevene, men for at de skal kunne inkluderes ligger ansvaret på majoritets elevene. Det kan være vanskelig for minoritets elever å ta initiativ og ”bryte seg inn” i allerede eksisterende nettverk, og nettopp derfor er det viktig at majoritets befolkningen inkluderer og involverer minoritets elevene inn i sine fellesskap.

Rask tilknytning og tilhørighet til en ordinær klasse mener jeg er like viktig som god og tilrettelagt språkopplæring. Siden skolen er en viktig integrerings- og sosialiseringsarena for flyktingbarn- og ungdom, tenker jeg at det mest optimale vil være å tilrettelegge god oppfølging av minoritets elevene på ordinær skole istedenfor å bedrive grunnskoleopplæring ved egen skoler. Segregerte skoler gjør at minoritets elevene ikke møter etnisk norske elever i sin skolehverdag, noe som kan være uheldig for integrering. En felles skole for alle vil også være positivt for mangfoldet, da etnisk norske elever og enslige mindreårige blir gitt større mulighet til å lære av hverandre.

6.3 Betydningen av tilhørighet til norske jevnaldrende

I teoridelen kommer det frem at sosialt nettverk beskrives som det aller viktigste for ungdommene, samtidig som et godt nettverk er forebyggende og fremmer psykisk helse. Enslige mindreårige etterlater mange nære relasjoner ved å flykte fra hjemlandet, noe som betyr at de må bygge seg et helt nytt nettverk her i Norge. Enslige mindreårige har ofte

mange venner fra egne etniske miljøer. På mange måter er det enklere for de enslige mindreårige å skaffe seg venner med samme verdier, normer, språk og bakgrunn. For at de skal kunne bevare sin integritet er tilhørighet til egne etniske miljøer viktig, men det viser seg at det å skape nettverk med etniske norske ungdommer er særlig viktig for å føle tilhørighet til fellesskapet, samtidig som det bidrar til at enslige mindreårige både får utviklet sin sosiale kompetanse og sine sosiale ferdigheter.

I teorikapitlet kommer det frem at mange enslige mindreårige opplever at det er vanskelig å bli kjent med norske ungdommer, og at dette ofte har sammenheng med at norske ungdommer viser liten interesse. Slikt kan føre til at minoritetsbarn- og ungdom velger å trekke seg tilbake. Funnene i teorikapitlet viser at tilbaketrekning og isolasjon gjør at enslige mindreårige har større sjanse for å utvikle psykiske problemer. En annen årsak til at norske ungdommer viser liten interesse kan være begrunnet i manglende kunnskap om deres kulturer, noe som kan tenkes å gjøre de skeptiske for å gå inn i relasjon med mennesker fra andre etniske miljøer. Tilbaketrekning og isolasjon kan også være begrunnet i at de enslige mindreårige har liten kunnskap om majoritetens ungdomskultur. De føler seg annerledes, utenfor fellesskapet, og velger derfor å trekke seg tilbake.

7.0 Konklusjon

I denne oppgaven valgte jeg å reflektere over viktigheten med *sosialt nettverk* og *omsorg* i integreringen av enslige mindreårige flyktninger. Omsorg skulle vise seg å være et vidt begrep, da synet på god omsorg varierer fra kultur til kultur. Likevel er det flere fellesnevnerer i begrepet som gjenspeiler seg uavhengig av kultur. Det å bli sett, hørt, respektert og verdsatt anses som særlige viktige faktorer for alle barn og unge, samtidig som kontinuitet og forutsigbarhet i omsorgssituasjonen gir økt trygghetsfølelse, uavhengig av alder, kjønn og kulturell bakgrunn. Det å ha en signifikant andre i livet, viser seg også å spille en stor rolle for enslige mindreåriges selvfølelse, utvikling, identitet og egenverdi.

Siden synet på god omsorg varierer fra kultur til kultur, er det av stor betydning at offentlige omsorgspersoner er bevisste på individuelle- og kulturelle forskjeller, at de lytter til ungdommene, samtidig som de formidler eget syn på omsorg og oppdragelse. En tilnærming som viser seg å være viktig for oppnå god integrering. Å arbeide ut i fra et helhetlig perspektiv er nødvendig for å kunne se enkeltindividet, samtidig som innflytelse og gjensidig forståelse av forskjellige syn og verdier er viktige for aksept og integrasjon.

Å ha et godt sosialt nettverk viser seg å være helsefremmede og spesielt forebyggende mot psykososial utvikling hos barn og unge. Det å bli kjent med etnisk norske har stor betydning for at enslige mindreårige skal føle tilhørighet til majoritetsbefolkningen, samtidig som det gir både minoritets- og majoritetsbefolkningen mulighet til å tilegne seg kunnskap om hverandres kulturer, verdier og normer. Når det gjelder skolen, er den en sentral sosialisering- integreringsarena for enslige mindreårige flyktninger, spesielt når det gjelder det å bli kjent med norske jevnaldrende og økt kjennskap til den norske ungdomskulturen. Ekstra oppfølging og tilrettelegging relatert til språklæring er viktig for at enslige mindreårige skal kunne kommunisere godt med etnisk norske, skaffe seg norske venner og føle seg som en del av fellesskapet.

8.0 Avslutning

Det har vært en spennende og lærerik prosess å skrive denne oppgaven, samtidig som det til tider har vært veldig krevende. Spesielt krevende var det å sette seg inn i alle fagbøker, rapporter, statistikker og intervjuer, da det finnes utrolig mye informasjon om temaet.

Jeg har tilegnet meg nyttig kunnskap om viktige faktorer i integreringsprosessen av enslige mindreårige flyktninger, spesielt rettet mot betydningen av god omsorg og sosialt nettverk. Begge faktorene skulle vise seg å fremme positiv vekst og utvikling hos enslige mindreårige. Å arbeide med oppgaven har økt min forståelse for sammenhenger og de forskjellige utfordringene enslige mindreårige flyktninger møter i det norske samfunn. Jeg har også sett at personlig- og faglig kompetanse er avgjørende for å imøtekomme enslige mindreåriges individuelle behov.

9.0 Litteraturliste

Aden, Amal (2009). *ABC i integrering - 111 gode råd om hvordan alle kan bli fullverdige borgere i det norske samfunn*. Otta: Aschehoug & Co

Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2017). *Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Bufdir.

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/#heading5172

[Nedlastningsdato: 1.05.17 kl. 17.50].

Berg Berit og Anna Kittelsaa (2012). *Dobbelt sårbar – asylsøker og funksjonshemmet*. I: Berit Berg (red). (2012). *Innvandring og funksjonshemming*. Oslo: Universitetsforlaget

Bjørndal, Cato, R.P (2002). *Det vurderende øyet*. 2.utg. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS

Brodtkorb, Elisabeth og Marianne Rugkåsa (2009). *Sosiologisk og sosialantropologisk tenkemåte*. I Brodtkorb, Elisabeth og Marianne Rugkåsa (red) (2009). *Mellom mennesker og samfunn*. 17-41. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Dalland, Olav (2012). *Metode og oppgaveskriving*. 5. Utg Oslo: Gyldendal Akademisk

Eide, Ketil (2012). *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med EMA*. 1.utgave. Eide, Ketil (red). Oslo: Gyldendal Akademisk

Eide Ketil og Hilde Lidén (2012). *Mottak av enslige mindreårige asylsøkere*. I: Valenta Marko og Berit Berg. (2012). *Asylsøker. I velferdsstatens venterom*. s. 181-201. Oslo: Universitetsforlaget

Fellesorganisasjonen (2013). *Vernepleieren – utdanningen og profesjonen*. Oslo: Fellesorganisasjonen

Flyktningregnskapet (2016). *Flyktningregnskapet 2016*

<https://www.flyktninghjelpen.no/ressurs/flyktningregnskapet/flyktningregnskapet-2016/>

Fyrand, Live (2016). Sosialt nettverk. *Teori og praksis*. 3. Utg. Oslo: Universitetsforlaget

Førde Siv (2014). *Tapt barndom, eller...? Barns navigering fra krenkelser og traumer mot psykisk styrke*. Bergen: Fagbokforlaget

Hauge, An-Magritt (2014). *Den felleskulturelle skolen*. 3. Utg. Oslo: Universitetsforlaget

Horntvedt Tone (2012). Utvalgte begreper i flerkulturell forståelse. I: Båtnes Per Inge og Sissel Egden (red). (2012). *Flerkulturell forståelse i praksis*. s. 221-251. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2014). *Medieanalyse om innvandring og integrering i norske medier*, IMDi.

https://www.imdi.no/contentassets/cdfe10af76ac44fe9a4591dcce4d5b62/innvandring_og_integrering_i_norske_medier_20142.pdf

[Nedlastet: 28.04.17 kl. 14.00]

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2017). *Innvandrere og integrering – Holdninger og erfaringer blant personer med innvandrerbakgrunn*.

https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/innvandrere-og-integrering/fellesskap-og-deltakelse/#title_4

[Nedlastningsdato: 22.04.17 kl. 10.30].

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2016). *Slik får flyktingene sin kommune*. IMDi,

https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-fordeles-flyktingene/#title_4

[Nedlastningsdato: 03.05.17 kl. 12.44].

Kjeldstadli Knut (2008). *Sammensatte samfunn. Innvandring og inkludering*. Oslo: Pax Forlag

Michelsen Hilde og Berit Berg (2015). Levekår og livskvalitet blant enslige mindreårige asylsøkere. I: Berg, Berit, Kristian Rose Tronstad, Kirsten Lauritsen, Marko Valenta, Susanne Søhold og Hilde Michelsen (red) (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. s. 115-149. Trondheim: NTNU Grafisk Senter

https://www.bufdir.no/Global/Barnevern/Kunnskap/Laevekar_for_barn_i_asylsoekerfasen.pdf

[Nedlastningsdato: 19.04.17 kl. 15.16]

Naku (2017). *Begrepene integrering og inkludering*.

<https://naku.no/kunnskapsbanken/begrepene-integrering-og-inkludering>

[Nedlastningsdato: 12.05.17 kl. 14.05].

Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen (2012). *Bære eller bryte*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke

Skau, Greta Marie (2011). *Gode fagfolk vokser*. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker. 4 utgave. Oslo: Cappelen Damm AS.

Skytte, Marianne (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. 2. Utg: Oslo: Gyldendal Akademisk

Statistisk sentralbyrå (2016a). *Innvandrere etter innvandringsgrunn, 1. januar 2016*

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvgrunn>

[Nedlastningsdato: 15.04.17 kl. 16.45].

Statistisk sentralbyrå (2016b). *Holdninger til innvandrere og innvandring, 2016*. SSB.

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvhold>

[Nedlastningsdato: 30.04.17 kl. 10.12]

St. Meld. Nr. 29 (2012-2013). *På rett vei Kvalitet og mangfold i fellesskolen*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53bb6e5685704455b06fdd289212d108/no/pdfs/stm201220130020000dddpdfs.pdf>

[Nedlastningsdato: 15.05.17 kl. 13.50].

Tetzchner Von Stephen (2012) *Utviklingspsykologi*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk

Unicef (2016). *The growing Crisis for refugee and migrant children*. Rapport i link.

<https://www.flyktinghjelpen.no/ressurs/flyktingregnskapet/flyktingregnskapet-2016/>

[Nedlastningsdato: 24.04.17 kl. 14.08]

Utdanningsdirektoratet (2016). *Evaluering av særskilt språkopplæring og innføringstilbud*.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/evaluering-av-sarskilt-sprakopplaring-2016.pdf>

[Nedlastet 15.05.17 kl. 13.05]

Utdannings- og forskningsdepartementet (2005). *Rammeplan for vernepleierutdanningen*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.

http://www.uhr.no/documents/rammeplan_for_vernepleierutdanning_05.pdf

[Nedlastningsdato: 26.04.17 kl. 14.50]

Utlendingsdirektoratet (2016a). *Enslig mindreårig asylsøker*. UDI.

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylsoker/>

[Nedlastningsdato: 26.04.17 kl. 11.55].

Utlendingsdirektoratet (2016 b). *Asylmottak*. UDI

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylmottak-ulike-typer/>

[Nedlastningsdato: 17.04.17 kl. 10.30].

Utlendingsdirektoratet regelverk (2011). *Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak*. RS 2011-034. Oslo: Utlendingsdirektoratet. UDI

<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2011-034/>

[Nedlastningsdato: 20.05.17 kl. 19.08]

Varvin Sverre (2003). *Flukt og eksil. Traume, identitet og mestring*. 2. Utg Oslo:

Universitetsforlaget

Weiss Nerina, Anne Britt Djuve, Wendy Hamelink og Huafeng Zhang (2017). *Opphold i asylmottak. Konsekvenser for levekår og integrering*. Oslo: Allkopi AS

https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/asylmottak/opphold-i-asylmottak.pdf

[Nedlastningsdato: 10.05.17 kl. 15.40].

Øien Cecilie (2009). *Underveis. En studie av enslige mindreårige asylsøkere*.

https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/beskyttelse/underveis-en-studie-

[av-enslige-mindreaarige-asylsokere.pdf](#)

[Nedlastningsdato: 16.05.17 kl. 14.40]

Østby, Lars (2015). *Flyktninger i Norge*. Statistisk sentralbyrå (SSB)

<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/flyktninger-i-norge>

[Nedlastningsdato: 24.04.17 kl. 14.50].